

KÖZLÉS A KOLOZSVÁRI M. KIR. FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNY-
EGYETEM SZÜLÉSZETI ÉS NŐGYÓGYÁSZATI KLINIKÁJÁBÓL.

Igazgató : SZABÓ DÉNES dr. egyetemi tanár.

A többes terhességek jelenségéről.*

GÓTH LAJOS dr. I. tanársegédttől.

Ha vissza méltóztatnak ama ikerterhességek eseteire emlékezni, a melyeket akár hallomásból, akár pedig személyes tapasztalat alapján ismernek, úgy bizonyára már egyéni impressiójuk is az lesz, hogy az ikrek egyáltalában nem tartoznak a nagyobb ritkaságok közé, ellenben hármás, vagy még többszörös terhességek eseteiről — egyes újságok nem éppen megbízható napi híreitől eltekintve — aligha szerezhettek tudomást.

A kétféle eshetőség számarányát pontosabban is igyekeztek megállapítani. Így WAPPÄUS Közép-Európában 15 év alatt 19.698,322 szülést számított össze, ebből 226,807 iker, 1623 hármás, 59 négyes és 1 ötös szülés volt. A MECKEL—VEIT-féle 13 millió szülés alapján készült tabellák körülbelül azt mutatják, hogy átlag 89 szülésre 1 kettős, 89²-re 1 hármás, 89³-ra 1 négyes, 89⁴-re 1 ötös szülés jut.

Hatos szülés tudtommal csak egy van leírva, 1888-ban VASSALLI Castagnolában egy 4 hónapos abortust észlelt, a melylyel 4 hímnemű és 2 nőnemű foetus távozott. BARFURTH egy hetes terhességet is leírt, a szülés állítólag Hammelnben történt, de AHLFELD szerint az egész eset — bár az anyát a hét magzattal sirkövén is ábrázolták — valótlan volna.

Az ikerszülések viszonylagos száma egyébként országon-

* Előadatott az E. M. E. orvostudományi szakosztályának 1908. évi október hó 24.-én tartott szakülésén.

ként, sőt városonként is váltakozik. Így nem lesz érdektelen annak megemlítése, hogy Franciaországban, hol tudvalevőleg az általános szülési szám is 1·0—2·3‰ minust mutat, az ikerszülések arányszáma is feltűnően kicsi, kb. 0·9‰.

PUECH 1874-ben azt a tételt állította fel, hogy a többszörös terhességek száma tisztán az illető ország termékenységétől függ, vagyis mentől termékenyebb egy ország, annál gyakrabban születnek ikrek és hogy a hármas szülések gyakorisága párhuzamosan nő az ikerszülések eseteinek a szaporodásával. Faj, kultura, életmód stb. nincsenek befolyással.

„Le degré de fécondité des femmes est la loi, d'après laquelle se repartissent les grossesses multiples; quant aux autres agents, ils n'ont d'effet que par leur mode d'action sur celle-ci“.

A mi az ikერთerhesség létrejövetelének okait illeti, úgy ismert dolog, hogy léteznek családok, melyekben az ikერთerhességek valósággal gyakoriak s a mi a legkülönösebb, eme gyakoriság nemcsak leány-, hanem fiúágon is öröklődhetik.

Így GRIGG említi, hogy egy családban az anyai dédanya háromszor szült hármas magzatokat, a nagyanyának terhességei közt 1 hármas, 2 iker, testvérénél pedig 1 hármas szülés szerepel. A GRIGG patiensének magának 2 izben, 25 éves leányának 1 izben született három magzatja.

Az apa befolyásának illusztrálására szolgálhat pl. SUE esete, ki említi, hogy egy párisinak feleségétől 7 év alatt 21 gyermeke született. Ez a férfi egy alkalommal egy szolgálón erőszakot követett el s ennek is hármas magzatjai születtek. GARDIER egy lille-i mesteremberről emlékezik meg, a ki két feleségétől 82 gyermeket kereszteltetett meg és ismeretes egy orosz WASILEF nevű parasztnak esete, a kinek első feleségétől 4 izben négy, 7 izben három, 16 izben két, második feleségétől 2 izben három és 6 izben két magzatja született, ezekből állítólag csak három pusztult el, úgy hogy 84 élő gyermeke maradt.

Természetesen a legmerészebb kombinációkra az az eshetőség szolgálhat alapúl, ha egy ilyen családból származó nő egy hasonló családból való férfival köt házasságot. Ilyen esetet említ BOER, midőn egy ikerszületett férfi Bécsben elvett egy

négyes szülésből származott nőt, ki aztán 11 szüléssel 32 gyermeket hozott a világra. A klinikánkon pedig véletlenül éppen most fekszik egy beteg, a kinek anyja is szült ikreket, a férje pedig maga is ikergyermek. Összesen 3 ízben volt terhes, először kettős, másodszor és harmadszor hármas szülése volt.

Az ikerterhességek kifejlődésében még más külső körülményeknek, úgy a szülők absolutus és viszonylagos korának, a nemi részek bizonyos fejlődési rendellenességének (pl. kétszarvú méh, dupla méh stb.) is tulajdonítanak fontosságot, ezekkel azonban annál kevésbbé akarom türelmüket próbára tenni, mivel amúgy is igazat kell VERT-nak adnunk abban, hogy nem valami túlnagy fontosság tulajdonítható ama igyekezetnek, a mely az ikerterhességek okát statisztika alapján akarja megfejtetni, mivel indokolása gyakran olyan momentumokra támaszkodik, a melyek az orvos megfigyelése alól kivonják magukat és hogy be kell vallani, hogy a fátyol, a mely az ikrek keletkezésének titkát fedi, még koránt sincs teljesen fellebbentve.

A többszörös terhességek létrejövetelének anatómiai képeről már sokkal többet mondhatunk.

Ismeretes, hogy az ikerterhességek két, egymástól lényegesen különböző módon keletkezhetnek. Az egyik mód az volna, hogy egyidejűleg két pete érik meg, termékenyítetik és tapad meg a méhüregben, a másik pedig, hogy csak egy pete szabadult fel, de ebben kivételesen két magzat képződik. Az előbbi mód a gyakoribb, az arány BUMM szerint kb. 85:15.

A több petének egyszerre történő felszabadulása, vagyis a többszörös ovulatio vagy úgy keletkezik, hogy mind a két petefészekben egyidejűleg érik meg pete, vagy úgy, hogy egyik ovariumból szabadul fel több ovulum. Az utóbbi jelenség vagy több tüsző egyidejű éréséből magyarázható, vagy pedig úgy értelmezhető, hogy csak egy tüsző érik ugyan meg, de ez több petesejtet is tartalmaz.

Azt, hogy ikerterhességek eseteiben a peték származása a jelzett módok bármelyike szerint is történhetett, a corpus luteumok különböző viselkedéséből tudták bizonyítani.

Annak bizonyítása, hogy egy petefészekből származó peték esetében az ikrek külön neműek is lehetnek, természetesen vég-

képpen megdöntötte azt a régi és amúgy is gyenge alapokon nyugvó felvételt, hogy a fiúk az egyik, a leány-magzatok pedig a másik petefészkekből származnak, a mit csak azért említék meg, mivel még újabbról is akadt ennek a kalandos theoriának szószólója (SELIGSON Zentrbl. f. Gynaekologie 1895. Nr. 22.).

Újabbról azt tartják, hogy több petének egy tüszőből való származása sem tartozik a ritkaságok közé. A folyamatot anatómiailag úgy kell elképzelni, hogy egy folliculus discus oophorusában több petesejt fekszik.

Annak értelmezésénél, hogy ez mily módon jön létre a korai fejlődési viszonyokra, a primordialis folliculusok kiképződésének idejére kell visszamenni. A midőn t. i. ezek kiképződnek, kötőszövet hatol be és különíti el egymástól a petesejteket, úgy hogy rendszerint egy primordialis petét veszen a folliculushám körül. Azonban újszülöttek petefészkében majdnem mindig található még egymástól jól el nem különített petesejtek csoportjai is, a melyek ilyen módon mintegy előstadiumát képezhetnék annak az állapotnak, midőn egy folliculus több petesejtet is tartalmaz.

Mindenesetre igaz van STRASSMANN-nak abban, hogy nem jogosult az egy folliculusból származó ikrek keletkezését egy, a petefészkek kifejlődését megelőző időben talált képpel értelmezni s így értéküket vesztenék KOELLIKER, NAGEL és mások idevágó észlelései, de újabbról már felnőtteknél is mutatnak ki megfelelő képeket, így pl. BUMM egy ikerszülés alkalmával elvérzett nő petefészkében nemesak sok 2 petesejtet, de néhány 3 petesejtet tartalmazó folliculust is látott.

Mint fennebb említettem, az ikerképződésnek másik módja az volna, hogy csak egy petesejt termékenyítettik ugyan, de ebből két magzat fejlődik. Az ilyen ikrek szoktak egymáshoz úgy külső, mint belső tulajdonságaikkal annyira hasonlítani, hogy olykor még megkülönböztetni sem könnyű őket, az ilyen ikrek feltétlenül egyneműek is. Mivel az ilyen ikreknek mindig csak egy chorionjuk van, a két csirafoltnak tehát egy csirahólyagból kellett keletkeznie, a legtöbb embryologus (SCHULTZE, HERTWIG) az egypetéjű ikrek keletkezését a blastula stadiumra vezeti vissza, úgy fogván fel a dolgot, hogy ismeretlen okból

egy blastulában kettős gastrulációval két csirafolt képződik. Egypetűjű ikrek egyébiránt nemcsak embernél, hanem más emlősöknél, sőt alacsonyabbrendű gerinceseknél, pl. amphibiumoknál is előjönnek.

Az ilyen ikreknél — csak egy chorionjok lévén — a placenta, a mely a chorionból származik, közös kell hogy legyen, ellenben minden magzatnak külön amnionja lesz. HYRTL a köldökzsinor edényeinek injectiójával kimutatta, hogy ilye n. lepényekben mindkét magzatnak, úgy az arteriás, mint a vénás edényei egymással összejátszanak és hogy a kétféle edényterület határán olyan cotiledok is vannak, a melyekben az odavezető ütőér az egyik, az elvezető vivőér pedig a másik magzathoz tartozik és hogy ilyen módon egy harmadik közös lepényi vérkör is van. Míg a fennebb mondottak szerint a kétpetűjű ikrek válaszfala négyrétegű (2 chorion, 2 amnion), addig az egypetűjűké csak kétrétegű (2 amnion) lesz. Utóbbiaknál kivételesen az is előfordulhat, hogy ezen választófal hiányzik és a két magzat egy közös amnionüregben úszik. Ezt a ritka eshetőséget (összevissza alig több, mint 50 esetet észleltek) régebben úgy magyarázták, hogy az előzetesen kiképződött amnionválaszfal később felszívódott. Ma az a felfogás, hogy a szóbanforgó esetekben nem is képződik válaszfal. Az, hogy a magzatokat közös, vagy pedig kettős amnion borítja, attól függ, hogy hogyan fekszik a két area embryonalis egy blastodermán. Ha távol esnek egymástól, úgy két, ha közel feküsznek, úgy egy amnion fejlődik s ilyenkor a köldökzsinórok is közel egymás mellett tapadnak.

Ez a magyarázat mindenesetre valószínűbb, mint BOCCALINI-nek, a XVII. század ismert satiricusának ama megjegyzése, hogy mivel a válaszfal hiánya csak egynemű ikreknél fordul elő, úgy látszik a bölcs természet gondoskodott arról, nehogy a leányok válaszfal nélkül kerüljenek a fiúkkal össze.

Az ilyen, egy közös amnionüregben fekvő külön ikrekről fejlődéstanilag nem sokban különböznek az ú. n. összenőtt ikrek sem, a melyeket már mint torzképződéseket szokás tekinteni. Lényegében azonban — a mint azt STRASSMANN igen meggyőzően kifejti — helyesebb volna ezeket az ú. n. összenőtt ikreket *hiányosan szétvált* csirafoltokból származottaknak tekinteni. A

szétvált és teljesen szét nem vált ikrek közös származási módját azok az átmeneti alakok is bizonyítják, a midőn csak egy bőr-híd, vagy köteg jelzi az összefüggést, a mely összeköttetéseket — mint ismeretes — néhány esetben operációval oldottak (pl. Rádika és Dódika).

Tagadhatatlan, hogy az ikrek jelentkezésében, mint minden szokatlan tüneményben van valami mystikus vonás, a jelenség természettudományos magyarázatával azonban mindinkább odahajolnak, hogy az ikerterhességeket atavismusnak fogják fel. WIEDERSHEIM szerint az ősemberek — mondjuk a bibliai időben vagy még az előtt — éppen úgy mint, az anthropomorphus majmoknak egyszerre nem egy, hanem 2—3 gyermeke született. Egy egypetűjű folliculus egy magasabb fejlettségű fokot jelent és ennél fogva többpetűjű tüszők az egyet szülő állatoknál csak kivételesen találhatók, ellenben a rendszerint többet szülő fajoknál gyakori leletet képeznek (pl. kutyánál, macskánál). Az ikerképződésnek az atavismussal való magyarázására azt is felhossa PATELLANI, hogy LEICHTENSTERN statisticája szerint polymastiánál és polycheniánál (vagyis kettőnél több emlő, vagy emlőbimbó esetében) aránylag gyakrabban fordulna elő ikerterhesség, ami úgy volna értelmezendő, hogy a polymastia még annak az időnek emléke volna, amidőn egyszerre több magzat születvén, azok táplálására több emlő is kellett. Ilyen polymastia eseteit mi is észleltük, ezeket a mellékelt fényképeken is van szerencsém bemutatni, megjegyzem azonban, hogy ezeknél csak egyes születeket észleltünk.

STRASSMANN az ikerterhességek relative gyakori voltát olyanformán fogja fel, hogy *a nőnél az átmenet a több magzatot szülő időkből az egyet szülő állapotba még nem teljesen befejezett*, hogy pl. a ló ebben sokkal előbbre haladott, mint az ember, mert lónál a többszörös terhesség sokkal ritkább dolog, mint embernél, utóbbinál az arányszám körülbelől a tehén ikerszüléseinek gyakoriságával megegyező.

HELLIN kimutatta, hogy a több petét tartalmazó tüszők csak kivételt jelentenek, a többszörös terhességek létrejövetelének természetes alapja több folliculusnak egyidejű megrepedése, ennek lehetősége a petefészekben levő folliculusok rendkívüli

nagy száma mellett könnyen értelmezhető. HELLIN állítását az ikres anyák általánosan ismert nagy termékenységgel bizonyítja.

Az utódok száma az egyidejűleg megrepedő folliculusok számától, ezeknek mennyisége pedig a petefészek kisebb vagy nagyobb folliculus tartalmától függ. PATELLANI szerint a létért való küzdelemben az állatoknál a szaporaság az egyes individuumok erősségét pótolja és pedig a mennyivel alacsonyabb rendű valamely állat, annál szaporább. Mentől kisebb valamely állat, annál nagyobb a szaporasága és annál rövidebb a terhesség tartama.

Általános természettudományi törvények nem ismernek kivételt s lehet, hogy volt olyan idő, a midőn az emberi nem szaporasága is a faj fentartása érdekében szükséges volt, de tökéletesen igaza van STRASSMAN-nak abban, hogy a kultürembernél már 10 vagy 20 gyermek nem lehet a faj fentartásában valami fontos tényező.

Ez különben könnyen el is képzelhető. Tulajdonképen már onnan kellene kiindulni, hogy már ikerterhesség esetében is még inkább azonban hármás vagy négyes terhességnél sokkal gyakoribb egy, vagy több magzatnak a méhen belől való elhalása vagy a magzatoknak élve, de éretlen állapotban való megszületése, mint egy magzat esetében. Ehhez járúl az is, hogy ha a többszörös terhességek magzatai életképes időben is születnek meg, rendszerint aránylag gyengébben fejlettek, a szülés alatt könnyebben halnak el és a mint a statistica bizonyítja, az első két életévben sokkal nagyobb halálozási százalékot adnak.

Ha még azt is számbavesszük, hogy a mai socialis viszonyok mellett 10 vagy 20, majdnem egykorú, s gyengébb fejlettségénél fogva még nagyobb gondozást is igénylő gyermeket aligha sikerül felnevelni, úgy be kell látnunk azt, hogy ma már nem igen jelenthet egy családnak a „struggle for life“-ban erősödést az, ha 3—4 év alatt tíz új taggal szaporodik.

A mi már most a hármasterhességeket illeti, azok kiképződése az ikrek keletkezésének megismerésével könnyen magyarázható. Vagyis 3 magzat 3, 2, vagy 1 tüszőből származhatik, más szóval a hármás magzatok származhatnak: 1. 3 külön petéből, 2. egy 1 vagy 2 petéjű ikernek 1 egyes magzattal való

combinálódásából, 3. megfelelhetnek 1 petéből keletkezett három magzatnak.

A mi a három eshetőség gyakoriságát illeti leggyakrabban származnak 2, ritkábban 3 és a legritkábban 1 petéből.

A bemutatandó készítmények egyikét VAJNA dr. kovásznai collega szivességének köszönhetjük, ki azt nekünk beküldte. Kérdezősködésünkre arról értesített, hogy őt a gyermekágyashoz a szülés megtörténte után hívták, a secundinákat nem is látta s a szülés lefolyásáról semmi értékesíthető adattal sem rendelkezik. A másik esetet klinikánkon észleltük, még pedig egy 20 éves először terhes, hajadon cselédnél (239 - 172. 1908. szül. szám). — Utolsó vérzésének idejét biztosan nem tudja, talán 4 hónap előtt volt. — Arról, hogy családjában ikerterhességek szerepeltek volna, nem tud. Terhessége első 2 hetében sokat hányt, jun. 1.-én fájásokkal felvéteti magát a klinikánkra. A méh a terhesség VI.-ik hónapjának megfelelő nagyságú. A szülés normalis lefolyású, először koponyatartásban egy leánymagzat, (22 cm.) azután egyszerű fartartással egy leánymagzat (22 cm.) s végül koponyatartásban egy fiú magzat (23 cm.) jött világra. A lepény spontán születik meg, nagyobb vérzés nincs.

A megszületett lepényen 2 peteüreg különböztethető meg, az egyiknek, a melyet a másiktól 2 chorion, 2 amnion választ el, az utolsónak született fiú magzat felel meg, a másikban 2 köldöközsínor ered, a 2 leánymagzatnak megfelelően. A két lepény annyira összenőtt, hogy egymástól szét nem húzható. Ezek-szerint itt a leggyakoribb, vagyis azon eshetőséggel állunk szemben, a midőn a hármas egy iker és egy egymagzatos petéből combinálódott össze. Azonban egy igen ritka leletet jelent — mint fennebb láttuk — az, hogy az egypetéjű iker peteüre-gében hiányzik az amnionos válaszfal, tehát ezek nemcsak monochorionos, hanem monamnionos ikrek is.

Ezek a bemutatott esetek is bizonyítják, hogy a hármas ikrek itt sem vezettek a családok gyarapodásához, hanem olyan korban születtek meg, a midőn az életképességet meg sem közelítették. Mondják különben, hogy hármas ikreknél főleg először terhesek abortálnak gyakran, de viszont az sem éppen ritka, vagy — legalább aránylag nem ritka, hogy a hármas

ikrek életben maradjanak és felneveltessenek. Így TARNIER a „Traité de l'art des accouchement“-ja I. kötetében említi, hogy „il n'est pas rare de voir les trois enfants provenant d'une grossesse unique naître viable et s'élever parfaitement; pour notre part, nous connaissons à Paris, même quatre exemples de ce genre.“